

Таким чином, медична допомога з доісторичних часів базувалася на за-
садах, які у ХХ сторіччі з урахуванням нових історичних, економічних, нау-
ково-пізнавальних, моральних реалій лягли в основу біоетики – ділянки дос-
ліджень, яка має своїм предметом аналіз людської поведінки в галузі наук про
життя і здоров'я тою мірою, якою ця поведінка розглядається у світлі мора-
льних цінностей і принципів.

Література

1. Биомедицинская этика. Под ред. Покровского Б.В. – М., 1980.
2. Иванюшкин А.Я. Профессиональная этика в медицине. – М., 1990.
3. Уиклер Д. и др. На грани жизни и смерти. Краткий очерк современной биоэтики в США. – М., 1989.

НАУКОВІ ПРИНЦИПИ БІОМЕДИЧНОЇ ЕТИКИ

*Шинкаренко В.І., Вовк А.Г.
Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка*

Серцевиною етичної свідомості є моральний вибір і відповідальність за нього. Моральний вибір — це не одноразовий акт, а процес перманентний. Звідси постійний пошук, сумніви, корекції, вічна боротьба з собою й вічне собою невдоволення. «Ситуація морального вибору» є надзвичайно тяжкою й відповідальною. Людина не завжди є вільною в своєму моральному виборі. Моральний обов'язок іноді вимагає повстати проти власної думки. А погодження з громадською думкою може набути рис конформізму і, навіть, аморальності. Більш того, сьогодні ми є свідками поширення моралізаторської демагогії. Сьогодні величезні успіхи наук медико-біологічного комплексу породжують низку складних проблем морального характеру [2].

Досягнення науково-технічного прогресу, особливо, на молекулярному та тканинному рівнях функціонування живого, відкривають перед людством нові і певною мірою фантастичні перспективи розвитку біології, в першу чергу молекулярної та багатьох розділів медицини (репродуктивної, оперативної, реанімаційної). Насамперед, активне розширення експериментально-технологічних досліджень в суміжних науках, які безпосередньо виходять на лікувально-медичну практику, відкриває нові можливості: генетичного маніпулювання (або генної інженерії), експериментальної хірургії, нетрадиційних технологій народження дітей, технологій трансплантації органів людини, проблеми евтаназії або підтримання «вегетативного» стану важкого хворого, проблеми клонування людини [3].

Разом з цим, згадані біомедичні технології та практики, неоднозначність одержаних наслідків, нестандартних ситуацій з новою силою загострюють морально-етичні та правові проблеми, як класичні, так і новітні. Такими є проблеми: соціокультурної відповідальності за розвиток генної інженерії та

біотехнологій із-за можливих катастрофічних наслідків для виду *Homo sapiens*, визначення правового статусу людського ембріона (дискусії з церквою), підстав для розподілу донорських матеріалів у трансплантаційній хірургії, розробки та визначення нових етично-об'єктивних критеріїв життя і смерті. Розв'язання згаданих проблем потребує уваги та практичної участі спеціалістів різноманітних галузей науки (біологів, медиків, інженерів, юристів, психологів, філософів) із залученням широкого громадського обговорення.

В системі прикладної етики статус біомедичної етики визначається колом проблем, які окреслюються її предметом — вивчення об'єктивних процесів життя та особливого піклування щодо етичної доречності конкретних дій спеціалістів при впровадженні цілого ряду лікувальних, реанімаційних чи репродуктивних технологій [4].

Яке ж коло науково-етичних принципів та практичних проблем обіймає біомедична етика?

Виходячи з характеру обґрунтування предмету біомедичної етики, обраного нами, на перше місце у його змісті необхідно поставити не етику та етичну поведінку людини, а сучасні науково-біологічні та медичні знання, а також технології їх використання, спрямовані на збереження життя та здоров'я людини. Така зміна наголосів зовсім не означає ігнорування або другорядності етичного ставлення до згаданих знань, чи технологій їх застосування в біомедичній етиці. Навпаки, гадаємо, таке співвідношення «небезпечних» знань та етичного контролю над їх використанням у біоетичних практиках більш адекватно відповідає логіці пізнавального процесу, вказує головний напрямок подальшого удосконалення таких знань, не втрачаючи необхідності збереження фундаментального етичного ставлення вченого, спеціаліста до своєї діяльності. Таке співвідношення біомедичних знань та етичної складової їх застосування є своєрідним аналогом принципу доповнюваності, що сформульований у квантовій фізиці і набув визнання в багатьох галузях сучасної науки.

До методологічних принципів наукового пізнання у біомедичній етиці слід віднести такі загальнокультурні підвалини людської діяльності, які інтегрують у собі як досягнення, так і перспективи розвитку людської цивілізації. Виділимо найбільш суттєві з них [1].

На відміну від природничих чи техніко-технологічних, і навіть від соціогуманітарних знань, медико-біологічні знання за своїм предметом та розкриттям об'єктивних закономірностей функціонування організму людини є виключно аксіологічно навантаженими. Кожне поняття, гіпотеза чи теорія, кожен методологічний чи методичний принцип використання знань є відображенням складності життя та здоров'я (чи патології) людини із усіма біологічними, соціальними, духовно-психічними наслідками і для окремого індивіда (особистості), і для суспільства, його етнічних утворень. Об'єктивні знання з анатомії, фізіології, генетики людини, різноманітних клінічних дисциплін в залежності від глибини та вірності відображуваних життєвих проце-

сів організму людини здатні справляти як позитивний, так і негативний вплив на забезпечення її життя та здоров'я. Постійний процес розвитку науково-медичного знання, нові наукові поняття чи лікувальні технології завжди вимагають культурологічної практичної перевірки на предмет їх вітальної ефективності, доцільності та гуманності. Адже всі нові діагностичні, хірургічні чи терапевтичні технології із залученням новітньої апаратури чи лікарських препаратів проходять довготривалу експериментальну перевірку, раніше ніж стануть предметом клінічної практики [2]. Цим обумовлюється найвища вимогливість до біомедичних знань та технологій їх використання в біоетиці і та атмосфера непевності чи стурбованості, яка виявляється громадською думкою суспільства.

Література

1. Биомедицинская этика // Под ред. Т.В. Мишаткиной. Учеб. пособие. — Минск, 1997. С. 51-57.
2. Кундів Ю., Киселев М. Біоетика: витоки, стан, перспективи // Вісник НАН України. — 1999. — № 8. — С.6-13.
3. Лукаш Л.А. Молекулярная генетика и биотехнологии третьего тысячелетия // Медицинский світ. — 2001. Т. I. — С. 24-27.
4. Репин В.С., Сухин Г.Т. Медицинская и клеточная біологія. — М.: РАМН, 1998. — С. 14-18.

ЧИ ВІДПОВІДАЄ ПРИНЦИПАМ МОРАЛЬНОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТ НА ЛЮДИНІ?

Шиян І.О.

Полтавський ДПУ імені В.Г.Короленка

На сьогоднішній день біоетика стала певною мірою «проханням про допомогу» з боку тих людей, які відчували негативні наслідки медичних та біологічних досліджень, ті наслідки, про які лікарі та вчені не знали, або які вони не завжди хотіли контролювати.

У медичній біології неможливо проводити фундаментальні наукові дослідження та використовувати їх результати у терапії без постановки експериментів на людині. Однак слід зауважити, що «досліди на людині» є небезпечними та не минають безслідно для тих, хто є власне «матеріалом» таких досліджень. Постає проблема зниження ступеню ризику пропорційно очікуваним результатам.

Вперше це питання було порушено на Нюрнберзькому процесі, коли правда про жажливі діяння нацистських лікарів збентежила все людство. Саме тоді була вперше поставлена під сумнів добропорядність лікарів та медична етика.

Але чи став цей випадок виключенням, жажливою помилкою, що не